

Øjeld-Ljom.

September 2016

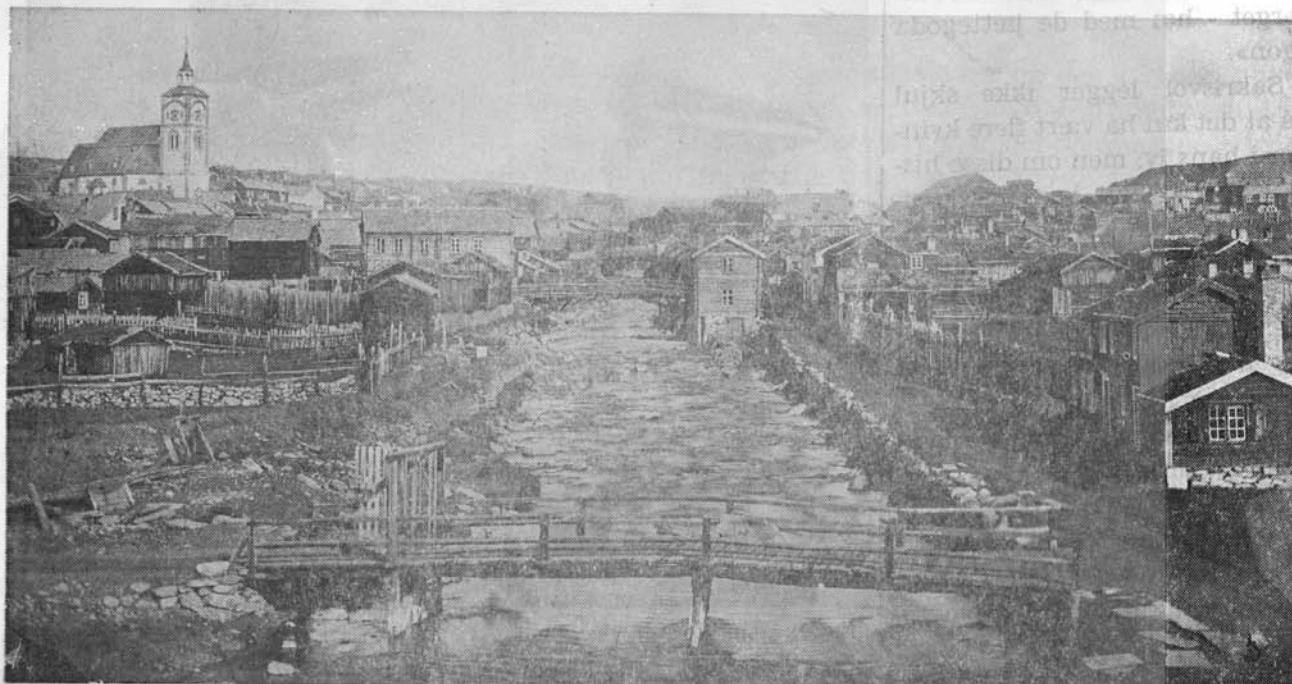
Gratis avis!

Bli medlem av
Pressemuseet
Fjeld-Ljoms
venner!

Vårt bidrag til årets kulturminnedeager.

Se hva vi kan! Kompetanse og kunnskap i kulturvernet

Romanserie fra Røros

Bergstaden er det ideelle sted for en dramatisk, romantisk fortelling fra gamle dager. Byen har vært skueplass for mangt et drama også i skjønnlitteraturen. Nå satses det stort på Røros i en ny norsk romanserie - første bok går ut i et opplag på over 300.000.

I forbindelse med Rørosmartnen i februar 2017 lanseres ser-

ien «Anna fra Røros», med handling fra byen tidlig på 1900-tallet. Anna vokser opp i en fattig smedfamilie med gårdsbruk og smie i gata på Røros. Hun blir selv smed og hovslager — et uvanlig yrke for en kvinne på denne tiden. Men Anna er tøff og går sine egne veier, og hun har støtte fra bestevennenen, Hjørdis, datter av avisred-

aktoren. Avishuset ved Hitterelva, der Pressemuseet nå holder til, har vært en viktig del av inspirasjonen til forfatterne. Fortellingen om «Anna fra Røros» er ført i pennen av Annikki Øvergård, som er pseudonym for forfatterparet Jan Erik Øvergård og Annikki Torgersen. De to har sammen skrevet serien «Rosemalt» på 25 bøker. Jan Erik Øvergård er selv oppvokst i Nord-Østerdal og arbeidet som journalist i Fjell-Ljom på 1970-tallet. Forfatterparet vil være til stede under Rørosmartnen for å møte sine leserer og signere og dele ut gratis bøker.

**Vi gratulerer med
130-årsjubileet!**

**Bergstadens
Hotel**
anno 1897

**O jul med din glede
på Bergstadens Hotel
Vi ønsker dem alle
VELKOMMEN!**

Hver lørd. fra 5. nov. til 10. des.
Kontakt din nærmeste telegrafist eller telefoner 72 40 60 80
for bestilling!

Nøkkelen til giverglede

av Ola Jonsmoen

Når telefonen ringer og personen som spør etter meg med alle fornamin, inkludert eitt som aldri er i bruk, veit eg straks det er ein organisasjon som er ute etter pengar. Den som ringer prøver å gjøre seg familiær med å spørre korleis de står til i Alvdal.

Når eg svarar takk bra, undrast telefonpersonen om veret er brukande og er så fornøgd med oppholdsvært at han tilbyr meg lodd til favorpris. Det er heil regle av hjelptrengande organisasjoner som appellerer til mi medkjensle med småprat som hjarteopnar.

Eg veit ikkje om måten eg reagerer på er typisk for folk som blir oppringt med spørsmål om pengebidrag, men meg gjer det irritert, og av og til når den som

tuge folk på nivå med gjennomsnittnordmannen. Kan hende finn vi oss i meir tomprat enn travle aldersgrupper, men vi er likevel ikkje letturte. Og eit poeng er vesentleg: det skal gjere godt å gi, ikkje noe folk gjer med uvilje, ja beint ut sagt motvilje. Kan hende er vi vel sjølnøgde og treng påminningar om at ikkje alle har det like godt som oss. Derned er det ikkje sagt at vi treng overtalast med lokkande ord via telefonen. VI veit det alltid fins folk som treng vår omsorg og hjelp. Det er vond kunnskap at millioner av medmenneske lever i kvardagar som strik med alt vi reknar som minimumsvilkår for fullverdig liv. I slik sammanhang er giverglede ei sann glede. Men fri oss for telefonstormen av tomprat. Faren ved det er at vi endar som nærsynte egoistar og berre ofrar penger på den eller dei organisasjonane som har appell til vår eiga helse.

Illustrasjon: Stian Tranung

Har De en hest uten sko?

Henvend Dem tillitsfullt til

**Anna fra Røros
smed og hovslager**

Fra og med 20. februar 2017 vil Anna være i virksomhet. Da er første bok i romanserien «Anna fra Røros» i salg hos landhandlere, kolonialforretninger og sågar kiosker

Cappelen Damm — Norske serier

Universitetet på besök

Pressemuseet Fjeld-Ljom hadde i sommer besök av førsteamanuensis Ole Lund ved avdeling for informatikk og medieteknikk ved NTNU i Gjøvik. Han ble vist rundt i avishuset av Ragnar Løkken, og hadde særlig interesse for det tekniske utstyret i første etasje. De undervisningsstedene som utdanner grafiske designere er optatt av at studenterne er kjent med de historiske tradisjonene i de grafiske fagene, de estetiske såvel som de tekniske. Pressemuseet Fjeld-Ljom, med sitt levende, fungerende avismiljø vil kunne være en ressurs for bl.a. NTNU

Gaver og støtte

Dokumentasjonsprosjektet er støttet med midler fra Tolga-Os Sparebank, Bergstaden vel og Pressehistorisk forening, til sammen 45.000,- Det jobbes med videre produksjon og tilrettelegging av innsamlet materiale. Det er dessuten noen søknader som ikke har fått sin behandling enda, så lever vi i håpet om noe tilskudd til.

Ellers vanket det under jubileet en svært smakfull jubileumskake fra Arbeidets Rett, blomster og anerkjennende ord fra Røros Kommune ved ordfører Hans Vintervold og Røros-museet, eieren av Avishuset ved Hitterelva.

Kringom peisen

Endelig har Pressemuseet Fjeld-Ljom fått tak i et eksemplar av Kringom peisen Tillægsblad til Fjeld-Ljom. Boktrykker Olaf O. Berg må ha vært blant de første som ga ut ekstra bilag til avisens. I 1896 begynte han å gi ut Kringom peisen en gang hver måned, sendt gratis til alle som hadde betalt avis på forskudd. Pressemuseet har klart å skaffe seg dobbeltnummeret 2 og 3 15 februar til 15 mars 1898 og vi jakter på resten. 17 nummer ble utgitt og nr. 4 i 1898 ble visstnok det siste. Les mer om Kringom peisen i Fjeld-Ljom 2016 eller på vår heimside www.fjeld-ljom.no

Fjeld-Ljom.

Vi trenger flere gode venner av Pressemuseet Fjeld-Ljom!!!

Pressemuseet
Fjeld-Ljom.

I redaksjonen:

Ragnar Løkken - Per Hvamstad

Teknisk produksjon:Jens Hystad — Ragnar Løkken — Torbjørn Torgersen
Karl Ole Solli — Rudolf Olsen — Arne Wold
Gunnar Tronesvold — Bjørn Eriksen — Torbjørn Eng**Carl Peter Løken****Bidrag fra:**Jon Høsoien, Hildur Skogan Røe, Ola Jonsmoen,
Einar Engen, Ane Thon Knutsen, Arne Espelund,
og Tore R. Tøndevold - Norsk Håndverksinstitutt.Sats og trykk:
Pressemuseet Fjeld-Ljom

Takk for utført innsats gjennom mange tiår

Fjeld-Ljom ble etablert 1886. Jubileumsåret 2016 - 130 års jubileum - går mot slutten.

Pressemuseet Fjeld-Ljoms venner befestet sin posisjon med nok en gang å gi ut ei avis på gammelmåten med blyssats. Nok en gang har settemaskinene og trykkpresa holdt stand og framfor alt har dagnadsgjengen mestret teknikken og brukt sine kunnskaper og ferdigheter.

Dagnadsgjengen har i 30 år — nok et jubileum — arbeidet med vedlikehold og drift av det tekniske utstyret og sida 1994 produsert avis, de siste ti år, hvert år.

Det er et totalmiljø som er sikret; teknisk utstyr, kunnskap og ferdigheter, et spesielt faglig og sosialt miljø. Et unikt produkt skapes der avisene er det handfaste produkt. Enn så lenge har vi ikke funnet fram til noe tilsvarende miljø og produkt. Det er god grunn til å dvele ei stund ved den innsatsen som er lagt ned for å sikre Fjeld-Ljom miljøet. To ganger i året har dagnadsgjengen, i snitt 5 personer, satt hverandre i stevne på Røros og lagt ned to-tre dagers innsats.

30 dager i året er lågt tatt i, gange med 30 år blir det et svimlende antall dager, for ikke å si timer med gratis innsats i kulturvernets tjeneste. Reise-

og opphold dekkes sjøsagt, men ingen kompensasjon for bruk tid. En stor takk må også rettes til våre medlemmer som gjennom medlemskontingenenten bidrar og særlig John Solheims fond som gir oss årlige avgjørende bidrag. Takk også til Riksantikvaren for et betydelig engangsbeløp.

En stor takk skal også rettes til Norsk Håndverksinstitutt på Lillehammer. Videreføring av kunnskap og ferdigheter er en forutsetning for at Fjeld-Ljom skal fortsette å komme ut. Gjennom fire år har fire personer med bakgrunn i faget, gått i «lære» på det gamle utstyret i avishuset ved Hitterelva, gammel kunnskap er frisket opp og lært de gamle maskinene å kjenne, de nødvendige knep, slik at settemaskinene og trykkpresa kan betjenes. Det er «lærlingen» som er ansvarlig for årets «Fjeld-Ljom», mens veteranene holder seg i bakgrunnen.

Flere frivillige har også meldt seg, både yngre og eldre, med tilknytning til faget og ønske om å bruke det gamle utstyret og teknikken også i kunstnerisk virksomhet. Det er en viktig be-

givenhet at Fjeld-Ljom har fått en kvinnelig handsetter, uten handsetterskene kunne ikke avsen komme ut.

Hvert år er det hyggelig å kunne ønske velkommen til Åpen dag, det er ekstra stas å kunne slippe til publikum. Årets arrangement inngår årets Kulturmiddager, som arrangeres over hele Europa. Årets vignett er; *Se hva vi kan, Kompetanse og kunnskap i kulturvernearbeidet*. En vignett som er midt i blinnen for miljøet og innsatsen i Fjeld-Ljom.

For noen år siden satte vi i gang dokumentasjon av de siste års virksomhet i Fjeld-Ljom før avisen stoppet. Det var viktig å sikre opplysninger mens de siste

på skansen kunne fortelle om drøftinger, vurderinger om retningsvalg, teknologiske utfordringer, mulige allianser og økonomiske muligheter. Fjeld-Ljom ble nedlagt, men oppsto seinere i en ny versjon, mens fundamentet fungerer videre i det gamle avishuset.

Et annet ledd i dokumentasjonsprosjektet blir å innrede og utstyre annen etasje med redaksjon og ekspedisjon, mest mulig slik det var de siste åra.

Til sammen utgjør et unikt teknisk og intellektuelt kulturminne.

Dette er oppgaver vi skal løse i nært samarbeid med eieren, Stiftelsen Rørosmuseet og den lokale forvalter i Museene i Sør-Trondelag, avdeling Røros. Arbets- og oppgavefordelingen er nå avklart. Venneforeningen koncentrerer innsatsen om det tekniske utstyret, ferdigheter og maskiner, samt det indre miljøet i redaksjon og ekspedisjon, mens Rørosmuseet og MiST/Røros har ansvar for bygget.

Kampen om nyhetene er ikke noe nytt, også tidligere gjaldt det å sikre seg nyheter oppslag som ikke konkurrenten oppdaget. Fjeld-Ljom produseres med gammel teknologi og kommer bare en gang i året, derfor er det ekstre hyggelig å kunne fortelle at Røros og ikke minst avismiljøet er tildelt hovedfokus i en ny romanserie som forfatterparet Anniki Øvergård, der ene halvdelen startet sin aviskarriere i Fjeld-Ljom. Det blir spennende å følge med på hva som utspinnner seg i *Anna fra Røros smed & bovlager*. Vi må smøre oss med tålmodighet, boka lanseres under Rørosmartnan 2017.

Per Hvamstad

Nye bøker om Falkebergets liv og virke

Johan Falkberget begynte sin forfatterkarriere i Fjeld-Ljom. Som tenåring fikk han her ansett sin første fortelling. Det var en gest fra avisas han aldri glemte og nesten livet ut fortalte han å skrive mer eller mindre fast i Venstre-avisas sjøl om han hadde etablert seg som en sosialdemokrat og ble medlem av Arbeiderpartiet.

I dag er det mange som bruker tid og krefter på å formidle Falkbergets liv og virke til også nye generasjoner. To av dem bor på Røros og har i det siste kommet med hver sin bok om Falkberget. Elin Grue har tatt for seg romantrilogien *Christianus Sekstus*, mens Anders Sakrisvoll har sett nærmere på de tre kvinnene som sto Falkberget nærmest.

Sakrisvoll om Falkeberget og kvinnene

Anders Sakrisvoll har i mange år brukt mye av tida si til å arkivere og lese stoff, brev og artikler om Johan Falkberget. Det har ført til omfattende videreforskrift gjennom avisartikler, hefter og skrifter som belyser Falkbergets liv og virke.

Gjennom arkivering av den omfattende brevsamlingen etter Falkberget, kom Sakrisvoll nærmere inn på mennesket Johan Falkberget enn de fleste av dem som kjente Falkberget og fortalt lever.

Nå er han ute med ei ny bok om de tre kvinnene som sto Falkberget nærmest, «Kvinner nær Johan Falkberget», og med undertittelen: «Gunhild Lillebakken - ingen her i fjellet har hatt en så god mor, Petro-

Bilde av Johan Falkberget brukt i 50-års jubileumsavisa i 1936.

nille Skjølvold - svigermor hennes Johanna Marie Falkberget - hon med de jættegodona.

Sakrisvoll legger ikke skjul på at det kan ha vært flere kvinner i hans liv, men om disse historiene har han bare en kommentar: Berre osikre opplysnings! Men at han var en staselig kar som nok kunne virke tiltrukkende på kvinner var det ingen tvil om. Likevel; i denne boka har Sakrisvoll konsekvent seg om mora, svigermora og kona. En fjerde kunne også vært med, dattera Aasta Falkberget Fredriksen, men hun har skrevet ganske utførlig sjøl om livet med sin far gjennom to biografiske bøker.

De tre kvinnene som er blitt med her, var alle på hver sin måte sterke og spesielle kvinner. Og kanskje først og fremst kvinner som ikke bare satte sitt personlige preg på Falkbergets privatliv, men også mer eller

mindre direkte på deler av forfatterskapet hans. Her kan vi finne igjen alt fra Lisbet på Jarnfjeld til An-Magratt.

Slik sett er den lille boka til Sakrisvoll et godt supplement til andre og større biografier for å forstå hva som var med på å forme forfatteren og diktinga hans.

For dem som har fulgt med i Sakrisvolls tidligere artikler, vil noe være kjent fra før, men omtalen av de tre kvinnene og deres plass i Falkbergets liv er likevel en omarbeidet versjon, samt at alt nå er samlet innenfor to permer og dermed gjør det lettere tilgjengelig.

Boka er utgitt i serien til forlaget Snøfugls kulturbøker.

Johan Falkberget sammen med Trygve Lie FN's generalsekretær. Lie hadde byttet ved Ratvolden.

Grue om skjulte skatter på Christian Sextus

Elin Grue har brukta svært mye av tida etter at han ble pensjonist og flyttet til Røros til å

studere Johan Falkberget, og arbeide for at hans liv og virke ikke skal bli glemt.

Det har resultert i flere bøker, hefter og artikler om Falkberget og han står også som initiativtaker til underskriftsaksjonen og forprosjektet for å få etablert et fremtidig Falkbergets Hus på Røros.

Hans siste bok er «Sextus - og de skjulte skatter. Betraktninger over Johan Falkbergets Christianus Sextus». Her tar den gamle skolemannen og forlagsmannen tatt fram sine pedagogiske evner og hjelper leseren til lettere å komme inn i og forstå innholdet i dette storverket av Falkberget. Han har tatt for seg og gjengitt ord-

rett vesentlige deler av handlingen og om sentrale personer, for så å analysere, forklare og sette det hele i sammenheng. Slik sett er det til svært god hjelp for dem som synes det kan være tungt å lese Falkbergets tekster på grunn av språkbruk; en blanding av litt gammelmodig bokmål, rørosdialekter, svensk, dansk, tysk, latin og en rekke faguttrykk fra gruvemiljøet. Til det har han også sett opp en omfattende ordliste til slutt i boken. Ordforklaringene er inndelt i flere kategorier; ord og uttrykk knyttet til gruvevirksomheten, geistlig og militær rangordning, primstaven, tid og mål, latinske ord og uttrykk og en ordliste i alfabetisk orden der dialektord og utenlandske ord og uttrykk får sin forklaring.

Slik sett vil denne boken egne seg godt i skoleverk og i studieringer, men også den vanlige, voksne leser vil her få god hjelp til å bli ført inn i Falkbergets spennende rike av en kynig ledssager. Sjøl dem som allerede har lest triologien om menneskene rundt gruvevirksomheten vil her finne inspirasjon til å ta fram bøkene igjen og lese med nye øyne og bedre forberedt hjerne.

Som en ekstra bonus har også Grue tatt for seg Falkbergets bakgrunn for å bli forfatter og det omfattende forarbeidet Falkberget la ned før han begynte å skrive. Det arbeidet resulterte i at det ikke finnes noe annet skjønnlitterært verk som så mesterlig klarer å innarbeide et troverdig gruvemiljø inn i et storverk av en roman.

Jon Høssien

Et fristed for fagorganiserte

I 1890 var det mange arbeidsløse i boktrykkerfaget i Kristiania (Oslo). Året før hadde det vært en 18 uker lang streik.

Typografene hadde lidd et bittert nederlag. Etterpå opplevde mange av de streikende at streikebrytere hadde tatt jobben deres, og i flere boktrykkerier ble de nektet ansettelse.

I denne situasjonen var det en ledig plass i Fjeld-Ljom på Røros. Kanskje en av disse arbeidsløse, tidligere streikende tok turen til Røros for å besette plassen i Fjeld-Ljom. Det er betegnende for Fjeld-Ljoms arbeidervennlige holdning, at de annonserede etter typografen i de fagorganisertes blad, rett etter streiken.

Et par år etter, sommeren 1892, sendte NCFB en tillits-

mann på agitasjonsreise i Sør-Norge for å organisere typografene i småbyene. Han kom også til Røros, og rapporterte følgende i Typografiske Meddelelser nr. 32, 6. august 1892:

«Bergstaden Røros har et trykkeri, hvis ejer, hr. Olaf Olsen, modtog mig paa det mest forekommende. Spørsmålet var, om han ikke vilde melde seg ind i foreningen og paa ta sig forretningsførerposten, da vi manglede et utbetalingssted pa strækningen Trondhjem-Hamar, hvilket i flere henseender var uehdig, især for den reisende. (Merknad: Typografen hadde en reisekasse som ga arbeidsløse medlemmer reisestøtte for å søke arbeid andre steder.) Da han før hadde været medlem fra gammel tid i Kristiania og næredet

i sympati for foreningen, individuelt straks i dette. En af læregutterne meldte sig også ind og lovede at faa sin forøjeblikket fraværende kollega til også at gjøre det samme.»

På småsteder og i mindre trykkerier forekom det at eierne av boktrykkeriene var medlem av fagorganisasjonen. Nylig hadde Centralforeningen åpnet for at også læregutter og settersker (kvinnelige setttere) kunne bli medlemmer.

I Typografiske Meddelelser året etter ser man av en medlemsoversikt at Johannes Ødegaard, læregutten, var enest medlem på Røros. Men boktrykker og redaktør av Fjeld-Ljom, Olaf Olsen, hadde sørget for at Røros var blitt utbetalingssted for de typografene som vandret opp eller ned Østerdalen, mellom de nærmeste utbetalingsstedene Hamar og Trondheim, på jakt etter arbeid.

Johannes Iversen Ødegaard ble etter hvert faktor i Fjeld-Ljoms trykkeri, før han etablerte sitt eget trykkeri. Han var med på å starte arbeideravisen Mauren, seinere Arbeidets Rett, på Røros, som ble trykt i hans trykkeri.

Torbjørn Eng

Bekjendtgjørelser.

Typograf.

En ordentlig og paalidelig Sætter kan faa Plads paa **Fjeld-Ljom**, Trykkeri, **Røros** (H. O.)

Fjell-Ljom

Bestill et abonnement
av nåtidens **Tlf. 7240 65 90**

Fjell-Ljom

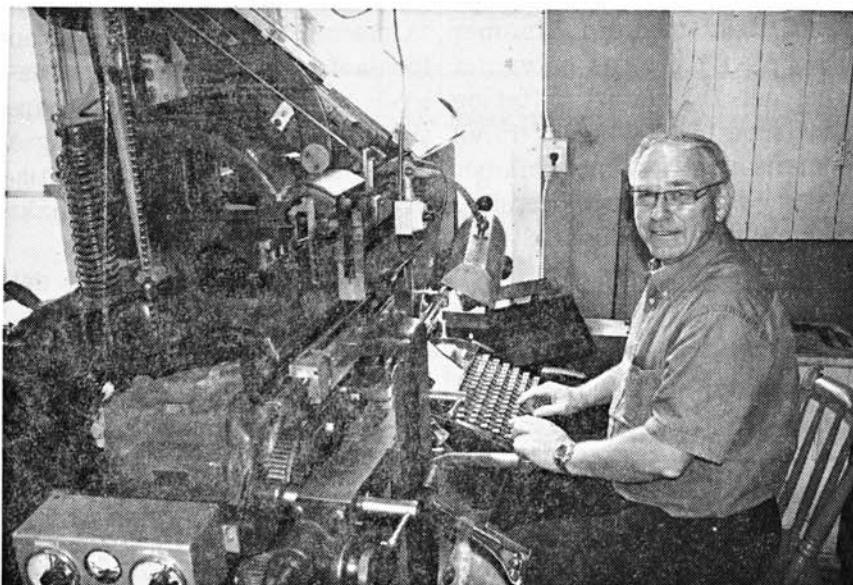
FJELD-LJOM – eit unikt teknisk og historisk kulturminne

Då eg i 1987 var formann i den gong Norske Avisers Landsforbunds Tekniske Fagråd, fekk eg spørsmål fra John Solheim, mangeårig redaktør av Norsk Dagspresse og leiar av Norsk Pressemuseum på Høvik, om å ta neste fagrådmøte på Røros. Han ville då syna oss eit komplett avistrykkeri frå blytida som han som avisemann og pressehistoriker sjølv såg for første gong i 1980. Bygning og maskinar bar preg av stort forfall, og Solheim såg at detasta med å ta vare på det unike huset.

Kongstanken var å skape eit levande pressemuseum på Røros, der maskinane kunne rusle og gå, betjent av fagfolk som messtra det gamle ærverdige typograffaget. Men bygning og utstyr måtte reddast. Med god hjelp frå Røros kommune og ikkje minst Rørosmuseet som forskutterte kjøpesummen på bygningen, fekk Solheim dette til. Samtidig som 100 års-jubileet for avis Fjeld-Ljom vart markert, vart pressemuseet opna 14. nov. 1986. Hus og innhold var redda, men for å få maskinane til å rulla kontaktar Solheim NALs tekniske Fagråd. Der sat det ein del kompetanse frå det gamle gode faget som gjerne ville hjelpe.

Eit rådmøte vart halde på Røros Hotel den 16. august 1987, med påfylgjande synfaring i det unike Avishuset ved Hittevelva. Det vart ei fantastisk oppleveling for rådsmedlemene å kome inn i desse lokala. Dei fleste hadde kvitta seg med slike maskinar for 15-16 år sidan. Her vár den gode lukta, for nokon hadde vore så lurt å setja straum på settemaskingryene. Ja, det var akkurat som heime på Stord før me i ein fei heiv alt på dør for å få inn den nye teknologien i form av fotosats og offsettrykk. Tanke for å ta vare på desse fantastiske maskinane som hadde tent avisproduksjonen i fleire mannsaldrar tenkte me ikkje på då. Men når me no fekk sjå dette igjen vart me alle tent på ideen til John Solheim. Med det unike huset og maskinane sto «Pressemuseet» der, og no var det opp til oss å få dette levande for publikum.

Det tok eit par år å få setja saman ein dugnadsgjeng som hadde tid og fagkunskap til dette unike prosjektet. Boktrykker Ragnar Dahl som var NALs

Jens Hystad, avisutgiver fra Stord, har vært med i dugnadsgjengen i 30 år

tekniske rådgjevar og teknisk fagråd sin faste sekretær var den eg samarbeida med for å setja saman den nasjonale dugnadsgjengen. Det enda jo med at me begge vart medlemmer, han som sekretær og utøvande handsettar og eg som formann, trykker og maskinsetjar.

Heldigvis hadde me frå dag ein Kåre Møller med oss. Han var her fra Røros, og han hadde også jobba i Fjeld-Ljom frå gammalt av. Vidare kom der fleire med frå øst og sør i landet, samt fleire og fleire frå det lokale grafiske miljøet her på Røros. Det at me i den seinare tid har fått til ein god lokal dugnadsgjeng, betyr svært mykje for Pressemuseet. Innledningsvis var meinings at me etter eit par dugnadsturar skulle kunna trykka aviser på gamlemåten.

Ut frå dugnadsloggen trykte me dei føørste sidene på dugnad nr. 2 den 30. september 1990. Dei første åra måtte dugnadsgjengen konsetera seg om tunge vedlikeholdsoppgåver på maskinene i hovedhuset. Me måtte og montera opp ei røys med maskindeler som låg på paller i tilbygget. Etter kvart kom det ordnen i sakene og me kunne byrja med ope hus i samband med dugnaden.

Dugnadsgjengen fekk i 1993 tips om at N.A.L. sitt årsmøte skulle holdast på Røros 20.-23. mars-94 og NAL sitt hovedstyre ønskete årsmøteavisen trykt på gamlemåten. Me tok det som ei god utfordring og hyra inn journalist Arne Dahl som redaktør. Han var mangeårig styreleiar i interimstyret for pressemuseet og arbeide ved Adresseavisen sitt kontor her på Røros. Det vart stor aktivitet i redak-

sjonen og den tekniske produksjonen på haustdugnaden 1993. Og under vårdugnaden 18.-22. mars 1994 vart årsmøteavisen distribuert til årsmøtedelegatane på årsmøtets fyrste dag. Dette vart eit godt løft for Pressemuseet «Fjeld-Ljom» på alle måtar. Med denne avisya syntet me heile den norske aviseliten at å lage eit levandes museum ut av heile Fjeld-Ljom bygningen var livlaga. Me såg for oss at stipend-søknadene kunne holde fram for å trygga økomen.

Å finansiere dugnadsgjengen og aktivitetene i Pressemuseet Fjeld-Ljom har og vore en jobb. Dugnadsgjengen var og er basert på frivillig arbeidshjelp utan ein einaste nikkel i betaling. Men at tilreisande skulle få dekkja reiser og opphold etter minstesatsane var eit mål. Innledningsvis fekk me litt hjelp frå arbeids-givarene til dugnadsmedlemene.

I etterkant av årsmøte-avisa i 1994 og skipinga av venneforeninga vart det lagt til rette for 2 dugnader i året. Ein forreint vedlikehald og oppsett av stoff på vårparten og korrigering brekking og trykking av avisene på haustparten. Dette har me årleg gjennomført fram til i dag, med trykkedugnaden som dei viktigaste. Då rullar alle maskinane i avishuset, den beste forma for vedlikehald. På alle desse dugnaden har me hatt ope hus med besøk av både spesielt interesserte og den vanlege turist som der er mange av på Rørcs.

Etter at Per Hvamstad med sin museumsbakgrunn dukka opp og vart vår nye formann, vart det framdrift med alle dei museale kontaktane som har vore sakna opp gjennom åra. Ein viktig kontakt som kom med ham var kontakten med Håndverksinstituttet på Lillehammer, og ikkje minst no i den seinare tid Riksantikvaren. Spelar ne korta våre godt framover kai det verta nokre midlar å søke om her. Då me som pressemuseum driv med antikvarisk vedlikehald bør me også ha rett på slike midler.

Dugnadsgjengen vert ikkje yngre. Når det gjeld nyrekrytering var kontakten med Tore Tøndevold i Norske Handverks institutt på Lillehammer viktig. Her vart alle i dugnadsgjengen tradisjonsbærarar, med instruktørstatus, og me kunne gå i gang med opplæring av nye fagpersonar. Prosjektet starta opp på vårdugnaden 2013 og skal avsluttast på dugnaden hausten 2016.

Handverksinstituttet har dekket alle utgifter i samband med «lærlingane» og me får 4 nye fagpersnar til dugnadsgjengen,

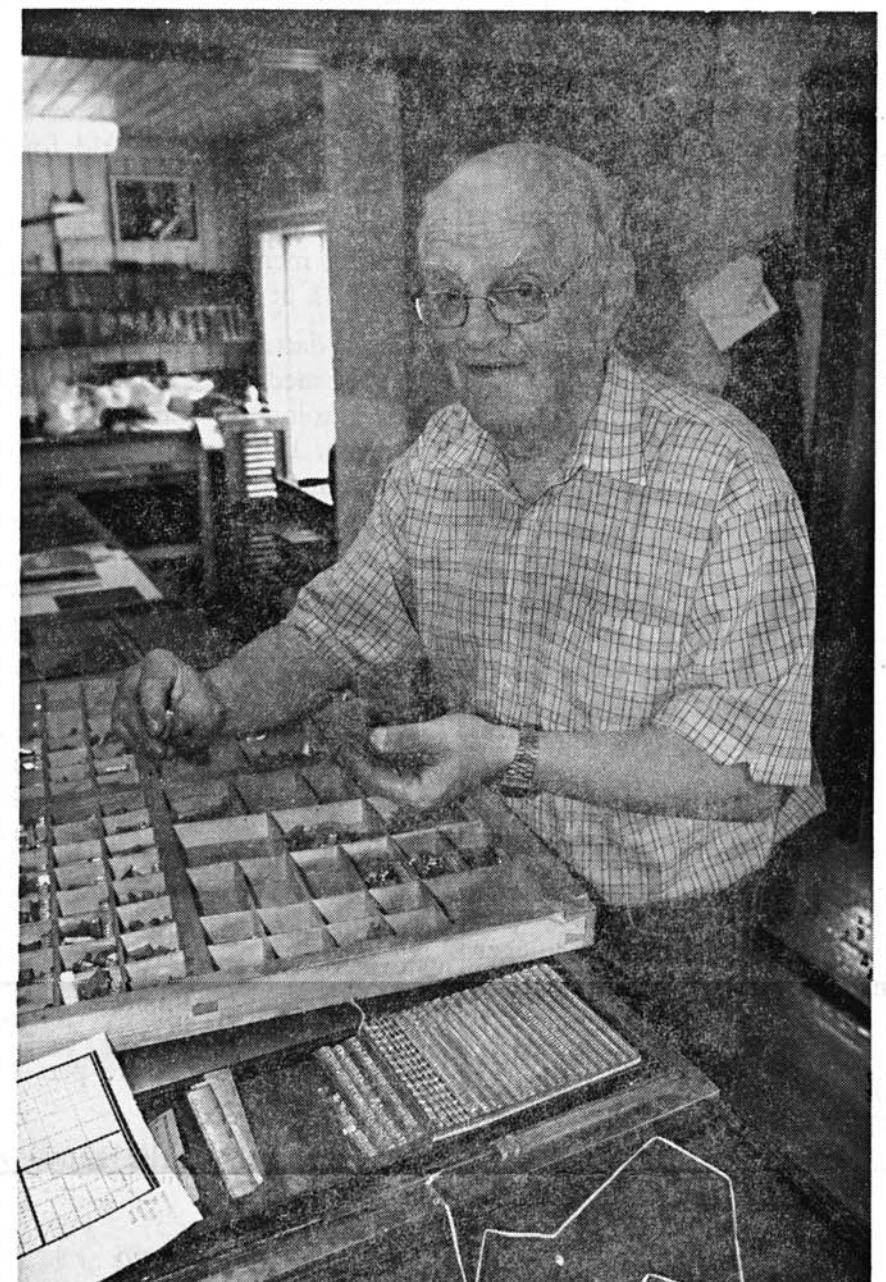
og tusen takk for det.

Ut frå det som no er sagt er det stort sett den tekniske delen som har fått sitt. Men som styret har signalisert før, er det på tide å ta eit kraftak når det gjeld andre etasje. Her haldt redaksjonen og forretningsavdelinga til, og me må få rydda opp og få presentera lokalna slik Jan Erik Øvergård kan hugsa dei då han som journalist jobba her på 70-talet. Me set vår lit til at prosjektet «Redaksjonell dokumentasjon» kan få orden på dette. Ei helsing frå styremøte i John Solheims Fond, og eit hjarte-sukk spesielt frå Anne Marie

Ulrichsen, var at no måtte me få orden på andre etasje. Avslutningsvis vil under-teikna sei at dei mellom 60 og 70 Rørosturane til no berre har vore «veldigt kjekt» som me seier på Stord. Me har teke vare på det einaste komplette avishuset frå blytida i heile Europa, eit unikt prosjekt å vera med på.

Pressemuseet Fjeld-Ljom er ikkje berre eit lokalt pressemuseum på Røros, det har for meg ein nasjonal og internasjonal status og ein stor skatt i Verdensarven Røros.

JENS HYSTAD

Karl Ole Solli legger ny skrift ned i settekassen.

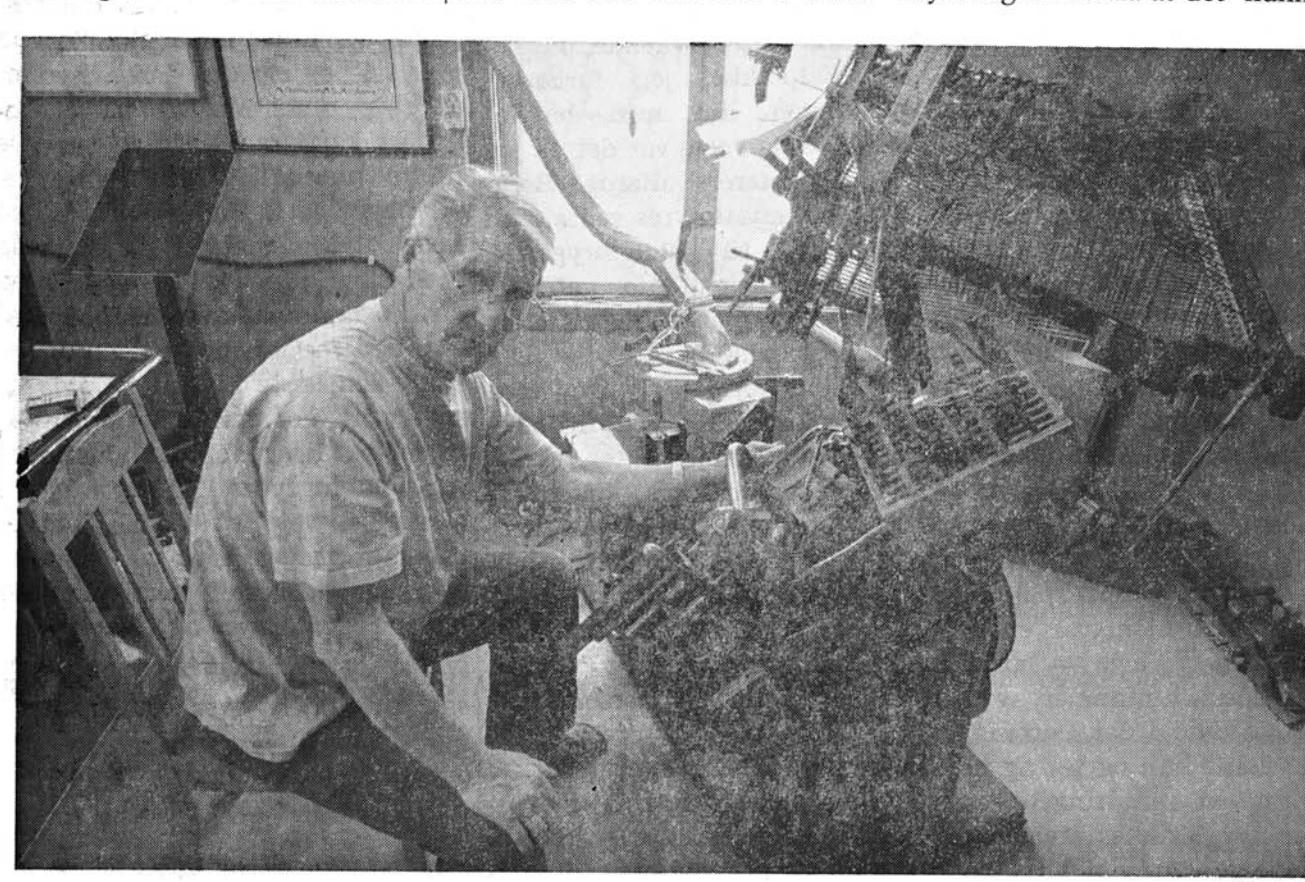
– Hva nå, byantikvar?

Røros kommune har nylig tilsatt ny byantikvar. Dette er en svært viktig posisjon i kommunens administrasjon med et særleg ansvar for å bistå kommunepolitikere, veilede huseiere og ikke minst utbyggere. Fortidsminneforeningen Den Gamle Bergstad vil derfor minne om at det i de siste åra har vært uvanlig stort press på kulturminnene i tettstedet Røros. Det har vært saker som har fått noe negativ pressedekning og omtale, som for eksempel rivning av presteboligen og Paviljongen ved Esso, ombygging av Røros Bruk, Gammelskola, Raaneshuset og ikke minst Øgle. Og med stadig pågående vindusdiskusjoner, står utfordringene i kø.

I tillegg til dette bygges seterområder og haga'er rundt sta'a ned for hvert år som går. For noen år tidligere ble det gravd vann og avløp i Småsetran, et område med et svært strengt vern. Det siste området som nå er bebodd, er restene av Kjerkgårdshaga'an ovafor hotellet. Vi spør derfor, deg vår nye byantikvar, tenker du framtidig bevaring av lauer og hagalapper på Stormoen? Eller vil du la de gå til grunne når det blir behov for nye tomter til utbyggere med

kortsiktig næringsinteresser i blikket - i en kommunes om ønsker å ekspandere? En tidligere kommuneplanlegger i kommunen sa i møte om Verdenskulturmånet Røros i en periode da trykket var stort om hotellutbygginger: «Æ trøng hjølp!» Fortidsminneforeningen Den Gamle Bergstad tilbyr seg herved hjelp til deg, kjære byantikvar.

Einar Engen
Den Gamle Bergstad

Tor Hermansen tidligere faktor i Aftenposten og spesialist på Typograph settemaskin.

Min oldemor fant veien til Røros

En bondejente steg av toget på Røros en dag i 1870-årene. Hun var kommet for å få seg noe lettere arbeid, og kanskje også for å soke lykken.

Røros var en travel, liten by. Jernbanen var blitt åpnet i 1877. Jenta satte kursen mot Fahlstrøms hotell, der hun skulle arbeide og lære om finere husholdning.

Dette var min oldemor Kari Pedersdatter Eggen fra Alvdal. Hun hadde bestemt seg for å forlate Alvdal og farsgården og det tunge slitet med torvstikking i Ryfjellet.

Den som arbeidet på hotellets kjøkken kom også i kontakt med stedets befolkning. Kari ble kjent med familien Graadal som hadde en gård i Bergmannsgata. Ifølge stedets skikk måtte det være fjøs på eiendommen med plass til et par kuer. I tillegg hadde de en setervoll, Gribsvollen, som grashage.

Sønnen i huset, Hans var ansatt ved jernbanens ekspedisjon, og dessuten aktiv i Avholdsforeningen på Røros, som hadde stor framgang. Kari Eggen og Hans giftet seg og fikk seks barn.

Den første store sorgen var da det andre barnet deres, Berit Kjerstina døde 9 måneder gammel. Men heldigvis, et par år etter lå et nytt lite barn i vuggen med samme navn. Denne Berit Kjerstina ble min bestemor.

Kari Graadal ble tidlig enke. Hennes mann, Hans, døde bare 47 år gammel. På Røros nedre kirkegård ligger en vakker liten grav med innskrift på gravstøtten: Reist av Afholdsvenner.

Huset i Bergmannsgata og

Gribsvollen ble nå solgt, men Kari hadde pensjon fra jernbanen etter sin mann, og frie jernbanereiser. Hennes barnebarn Hallbjørn, min mor, fikk sine første jernbanereiser med Kari.

Den yngste i barneflokken, Magnus, var bare ti år da farene døde. Da han var 13 ville han prøve isen i Doktorstøtjonna. Dette var i november måned. Det gikk godt, isen brast og han druknet. Hans bror Per dukket etter og fikk han opp. Dette var et grusomt slag for Kari, og de større barna hennes fryktet en tid for hennes forstand.

Kari Graadal var et godt og stillferdig menneske. Hun døde i 1923, 81 år gammel.

Karis datter Berit Kjerstina giftet seg med O. P. Selboe, som hadde kolonial forretning i Kjerksgata. Det er nok noen på Røros som fortsatt husker deres tre barn Borghild, Hallbjørn og Reidun.

Bodil Eng, Oslo

Flere medlemmer

Pressemuseet Fjeld-Ljoms venner kan glede seg over flere bedriftsmedlemmer i 2016. Det er gledelig at avisbedrifter i dagens situasjon er opptatt av si historie og vil støtte Venneforeningens arbeid med å sikre teknisk utstyr og kunnskap.

Men vi vil gjerne ha flere personlige medlemmer.

Kontingenenten er bedrift 1500, organisasjoner 750,- enkeltpersoner 250,-.

Bankgiro 4280.05.29020

Når du tipper

Husk å gi Pressemuseet
Fjeld-Ljom grasrotandelen

Org.nr 998 587 611

Bli medlem av

Pressemuseet Fjeld-Ljoms Venner

Personlig medlem kr. 250,-
Foreninger, lag kr 750,-
Firmaer, bedrifter kr 1500,-

Innbetaling til kto. 4280.05.29020

Organisasjonsnr. 998 587 611

VENNEFORENINGEN

Er åpen for alle interesserte som vil støtte Pressemuseet Fjeld-Ljom på Røros.

Medlemskontingenten går til drift av huset, vedlikehold, strøm og forsikring.

Vårt formål er istandsetting, bevaring og drift av det tidligere Avishuset Fjeld-Ljom, samt bidra til at det rundt avishuset bygges opp et museum med gjenstander som viser utvikling knyttet til produksjon i bly.

Besök vår nettside: www.fjeld-ljom.no

Besök Røros og «Pressemuseet Fjeld-Ljom»

— et komplett avishus

Kontakt Røros Turistkontor, tlf. 72 41 11 65

På et pressemøte i Oslo i 2000 ble en gruppe norske redaktører spurta om de trodde det ville finnes papiraviser i Norge om ti år. Ingen av dem våget å svare et klart ja.

Den gang var det 219 papiraviser i Norge. I dag, 16 år senere, kommer det ut 225 papiraviser i Norge.

Nå går det riktig nok nedover, kraftig nedover, men for lokalavisene går det langt bedre enn for de andre. I 2015 gikk lokalavisenes samlede opplag ned med beskjedne 2,5 prosent. Nesten en fjerdedel av dem økte opplaget.

Det er krevende tider også i lokalavisene, men de vil klare seg bedre enn praktisk talt alle andre fordi de representerer et lokalt fellesskap i et stort samfunn hvor fellesskapet saktes - ja, ikke engang sakte, men sikkert går i opplosning.

Det er fortsatt et par millioner nordmenn som foretrekker aviser på papir, selv om vi kan like bruker like mye eller mer tid på nett enn på papir. Fortsett er det papiret mediene tjener pengene sine på, selv om det ikke alltid virker slik på redaktørene, eller i hvert fall noen av dem, som har bidratt sterkt til

Lokalavisa

Nær og kjær

å snakke papiret ned.

Prinsipielt betyr det ikke all verden hvilken plattform et journalistisk medium kommer ut på, men i praksis betyr det en hel del. Du går til nettet og nettavisene for å søke det du vil ha, mens papiravisene kommer til deg og gir deg oversikt. Selvfølgelig vil den offentlige

Dette er et utdrag av Kokkvolds foredrag på Fjeld-Ljoms jubileumsseminar på Røros 8. april 2016.

samtale svekkes dersom papiravisene forsvinner - og svekkes dramatisk dersom den offentlige samtale primært skal foregå på mobiltelefon.

Mange mennesker opplever at pressen ikke forstår og ikke tar inn over seg den opplevelse man har av pilutselig å havne i medienes sokkels. Her har nærvavisene en fordel de store avisene ikke har. Som journalist er det lettere å gjøre urett mot mennesker man aldri har møtt enn mot dem man kjenner. Som Gustav Frøding formulerte det etter å ha jobbet som journalist i Karlstad-Tidningen: «De mennene som han før bare hadde: kalt djeveler og villdyr og troll, de ble alle forvandlet til mennesker på nærmere hold».

Men lokalavisenes nærhet til

menneskene er naturligvis ikke bare en styrke. Det er ikke bare kjærlighet som gjør blind. Og så nærhet kan gjøre det. For en lokalavis skal ikke bare være talesør for sitt distrikt, ikke bare speile det blanke, men også granske det mørke, sette kritiske øksekys inn i rom der makt utøves og tidvis misbrukes.

Det må imidlertid sies at det ikke ser ut til å være noe problem for Fjeld-Ljom og dens redaktør!

Per Edgar Kokkvold

Fjeld-Ljom blant museumsvenner i Bergen

Forum for norske museumsvenner, der Pressemuseet Fjeld-Ljoms venner er medlem, hadde i 2015 årsmøte i Bergen. Under fagtemaet der tre innledere var bedt om å trekke fram venneforeningenes viktigste utfordringer og oppgaver, bidro Venneforeningen med et innlegg om opplæringsprosjektet. Samarbeidet med Norsk Fjeld-Ljom nye medarbeidere, dugnadssarbeidere, som også i framtida kan være med å sikre at maskiner og utstyr i avishuset ved Hitterelva kan kjø-

res, brukes og det produseres avis på gammelmåten, vakte interesse. For alle museer og venneforeninger er kunnskapen om gamle arbeidsmåter og teknologi viktig for å kunne skape levende museer. En spesiell utfordring er knyttet til museer med teknisk utstyr, der det er snakk om ganske fag som krever lang utdanning og yrkeserfaring.

Jeg benyttet også anledningen til å besøke Bergen tekniske museum. Museet som holder til i en gammel trikkestall fra 1913, er tilholdssted for et stort antall veteranforeninger, som jobber med motorer, biler, trikker, båter og mye mer. Styreleder J. R. Grutle styrer sjøl med en stor samling Wickmanns båtmotorer, de fleste overholt og fullt drivbare. I et lite mekanisk verksted kunne det produseres deler. Et spennende museum, som pt. egentlig var stengt, fordi taket på bygningen, som er freda og eies av Bergen kommune, var under renovering. Museet

har også ei stor samling med utstyr fra flere trykkerier og ei gruppe entusiaster som steller med dette. Bergen tekniske museum har så langt holdt seg langt unna konsideringsprosessen.

Per Hvamstad

Bli medlem i Pressemuseet Fjeld-Ljoms Venner!

Morsomme 5 år av de 75

Artikkel i Fjeld-Ljom i anledning avisas 75-årsjubileum i 1961

av STEINAR FLATEN

Jeg blander meg ikke inn i medarbeider-koret ut ifra den innbilning at jeg har vært med på å skrive Fjeld-Ljoms ærerie historie. (Jeg har i høyden av og til holdt i pennen da den ble dyppet.) Men avisens ved Hyttelva var den som ble utsatt for mine første famlende steg på den kronglete journalistiske sti og den som fikk ta støtten for alle sidetrinn og «utplumper» som uveggelig og i vil-

Takknelighet og en viss skyldfølelse er det derfor som er drivkraften bak disse linjer leste uorden måtte komme i jubileumsnummeret.

Mitt første møte med journalistikken var ikke så romantisk som den store J. F.'s. Redaktør Olav Kvikne overrasket meg ikke sittende på hans krakk den første formiddagen, — at han gjorde det senere er en annen sak. Jeg kom så å si rett fra møkk-kjelleren på Vintervollen, med et av

«Kinkens» fargeprakende slips til å løns rundt halsen og hjertet hamrende helt opp ved mandlene på innersiden. Jeg hadde begått en meget høytstående skildring av Trygve Lies jakthytte i min fagre hjembygd — etter Johan Falkbergets råd og som en liten fagmessig prøve, for å bruke et slikt uttrykk. Avisen skulle ansette journalistlærling.

Det hører med til historien at disponent Sverre Floor fikk et svare strev med å frabe seg øren av den samme jakthytte-artikkel, den ble nemlig signert S. F. Jeg husker den dag i dag begynnelsen: Der hvor en gammel, møysoommelig opptråkket gruvei før snirklet seg fram mellom grånende vierkjerr og krokete bjørkelegger, ligger Trygve Lies jakthytte. Så å si på historisk grunn...» Den kom på første side. Jeg leste den opp igjen og opp igjen, med blanke øyne og skjelvende hender.

Det var starten på 5 arbeidsår, men morsomme og lykkelege år. Jeg trur jeg hadde 2 eller 3 sondager fri på halve desennet, og avisens budsjett ble ikke akkurat sprengt av min lønnskonto. Men det var som sagt morsomt, tilross for alle tabbene — eller kan-

skje nettopp på grunn av dem. Det ble uhorelig mange av dem i årenes løp. Mitt rosenrøde syn på avisarbeidet ble for en dag eller to aldeles svartfarget da den joviale telegrafbestyrer Jens Aspaas i avisens spalter slo fast at Fjeld-Ljom var en uhøyre velredigert avis — bortsett fra et spesielt nummer av den bestemte dato i det Herrens år 1951. Både han og jeg og flere til vissste at min ringe person i redaktør Aspaas' fravær var den ansvarlige for det i Aspaas' øyne meget uehdige nummer.

Bakgrunnen var naturligvis et meget fritt gjengitt intervju med den samme telegrafbestyret.

Det er mangt å minnes. Iherdig av vedvarende rasling av travle museføtter i min høyst primitive og usanitære brødkasse på hybelen. Velplaterte musefeller under støvete tepper på min madrass av gulnede avisårganger. Sykkeltur helt ut til Sevatdal for et kort intervju med skytterveteranen Didrik. Kalde sondagskvelder i redaksjonen der en nesten holdt varmen ved å mate den durende ovnen med sammenvridde aviser. Harmdirrende overhalinger av mishandlet intervjuobjekter. Jeg følte det meget sårende da Einar Aunmo narret meg til å sette på trykk at en vraket ungokse på et storfesjå var solgt som høyt premiert og for den svimlende sum av 2 400 kroner. At Kvikne rystet tvinende på hodet hjalp ikke, jeg forlangte meldingen inn med halvfets. Enda verre var det da jeg hadde referert Røros Bergstad kommunestyres vedtak om julestønad til alderstrygdede, jeg holdt meg utenfor gater og allfarve i mange dager etter den historien.

«Ukenes portrett» skaffet meg mye moro. Selv da driftsbestyrer Woldsund nekta å posere tross iherdig forsøk på overtalelse. Henvnen var nemlig i mine øyne grusom: han ble portrettert som en svart flekk, det var jo strømtukbling og lav spenning og alltingen. Fullt så morsomt var det ikke da selveste oberst Hyldmo i IR 12 truet redaktør Kvikne med kringsrett lille juleaften formede en viss 52/1927's fripostige brev til avisens fra «Øvelse Høst». Men

det gikk bra det også.

I det store og hele gikk det nemlig bra. Selv da jeg ertet på meg Jeger- og Fiskerforeningens formann med skrivene om giftutlegging i Gjetjtjønna, da jeg gjorde både Brekken kommune og dens bunnhederlige ordfører og selveste lensmannen urett med en artikkel av sosialt tilsnitt, da jeg i en sikkert meget tvilsom konsertomtale kom med en løst underbygd påstand om lite fulltonede førstebassrekke i Røros Sangforening, da jeg i ren vanvare stakk hull på «byllen» og slapp løs den omsegripende skoledebatten om sentraliseringen i Glåmos, eller da jeg i ren godtroenhet gjorde drosjesjåfør Ivar Olsen til storfisker ved å gi ham øren for en oppdiktet 2-kilos øret i Gaula.

Jo, det var begivenhetsrike, glade og lærerike år. Vel er det så å si like tilbakeblikk gjerne vil få et romantisk skjær over seg, og også at den avisen en starter sin innbilde journalistiske karriere i alltid står ens hjerte nærmest. Men det er ikke bare dette som gjør at jeg føler takknemlighet overfor Fjeld-Ljom. Den lærte meg at «frihet under ansvar» er bedre enn den mest pålitelige munnekurv, den lærte meg at en avis skal være noe mer enn en arbeidsplass hvor en kan hente sin lønningspose. Når jeg samtidig vet at Fjeld-Ljom rangerer meget høyt på listen over landets beste lokalavisar, håper jeg at noen og hver tilgir at jeg går omkring med en snev av stolthet over å ha trådt mine journalistiske barneskof nettopp denne avisens.

Min hilsen og takk til den ungdommelige og friske jubilant på fjellet!